

REFERÁTUMOK

Könyvek

14/K/68

001.8:002.52:002.8

Az információk áramlása és felhasználók elemzése. /Tok információi a analýza jejich užívatele./ - SPIRIT, J. - Praha, /Pragopress/, 1967. 242 p.

A könyv első fejezete annak az új ismeretágnak kialakulásával, fejlődésével, jelenlegi helyzetével, perspektíváival és jelentőségével foglalkozik, amelyet az angolok "behavioural science"-nek, az oroszok "teória emkoszti znanija"-nak, a csehek "přístup k poznat-kům"-nak, azaz az ismeretek megközelítésének neveznek, s amely a tudományos, műszaki és gazdasági információk alaputatásaként fogható fel.

A második fejezet 27, a felhasználóknak az ismeretekkel és azok hasznosításával kapcsolatos állásfoglalását feltáró vizsgálat /ld. felsorolásukat a könyv 234-237. lapján/ - diagramokkal és grafikonokkal is bemutatott - eredményeit és következtetéseit tárja fel az alábbi témakörök szerint: a tudományos információk részesedése az alkotó tudósok munkaidejében; a kapott írásbeli információk részaránya az információk egyéb formáihoz képest; a munkaidő információs tevékenységgel való átlagos kitöltése; információs anyagok tanulmányozásának heti óraszámja; a hetenként áttanulmányozott szakirodalom átlagos mennyisége; egy-egy információs forrás tanulmányozásának átlagideje percekben; az információs források egyes fajainak felhasználási aránya; az egyes források tanulmányozásának átlagmennyisége; az információs források egyes fajainak hasznossága, illetve a velük szemben megnyilvánuló érdeklődés; meghatározott foglalkozási típusok viszonya egyes forrásfajtákhoz; a források egyes fajtainak megközelítése meghatározott foglalkozási típusok értékelésében; a tanulmányozott irodalom megjelenési helye /országok szerint/; a használt irodalom nyelve; a kölcsönzések százalékos alakulása a dokumentumok kiadási éve szerint; a járatott folyóiratok értékelésének együtthatói; koncentráció a saját és más ismeretágra studium közben; speciális forrásokra való koncentráció; a figyelt folyóiratok mennyisége; különböző források tanulmányozási intenzitása; a források tanulmányozásának célja; meghatározott forrásfajták tanulmányozásának célja; a források tanulmányozásának ösztönzői; feljegyzések /kivonatok, annotációk, tömörítvények/ olvasásának funkciói; az egyes információs tanulmányi ösztönzők jelentőségének összehasonlítása több szempontból, pl. az alkotómunka különböző típusai, a felhasználók életkora, a kitűzött célok szerinti bontásban; különböző, sajátos célból, illetve általános informáltság szerzése érdekében keresett információs források jelentősége; különböző információs források jelentősége meghatározott kérdéstípusok megválaszolása szempontjából; különböző, az információs szolgálat által sikerrel használt információs források jelentősége; különböző információs források /kommunikációs csatornák/

jelentősége új ötletek adása szempontjából, továbbá a feladatok megoldásának különböző fázisaiban; a nyert információk összes használatára a felhasználók megítélése szerint; egyes forrásfajták hasznossága a felhasználók értékelésében; a megkésett információk hasznosságának csökkenése a felhasználók megítélése szerint.

A harmadik fejezet részletes metodológiát tartalmaz a felhasználók vizsgálatához /adatgyűjtés technikája, a vizsgálat megszervezése, az információk áramlásának mennyiségi elemzése, az információk megközelítésének minőségi elemzése, a gyűjtött adatok elemzése, a vizsgálatok közben előforduló nehézségek/.

A negyedik fejezet az információk gazdasági értékelésének fontosságáról és módszereiről, az ötödik az információk tevékenység gépesítésének elkerülhetetlen voltáról tájékoztat. A művet 105 tételből álló bibliográfia zárja le.

/Futala T./

15/K/68

026/027.02/470.311/

Tájékoztató Moszkva könyvtáiról. /Biblioteki Moszkvu. Szpravochnik. Szoszt. V.A. Knjazjatova, N.P. Kuz'mina. Moszkva, Kniga, 1967. 239 p.

A Tájékoztató 746 moszkvai tudományos és szakkönyvtár legfontosabb adatait /az intézmény neve és címe, telefonszáma, alapítási éve, állománya és annak megoszlása az 1964.évi január 1-i állapotnak megfelelően, olvasótermei, szolgáltatásai, katalógusai/ ismerteti. A tájékoztatóba - néhány tudományos érdeklődéssel magyarázható kivételtől eltekintve - azok a nyilvános és intézményi könyvtárak kerültek, amelyek állománya meghaladja a 20 ezer kötetet.

A Tájékoztató a Lenin Könyvtár után az általános gyűjtőkörű tudományos könyvtárakat, majd a szakkönyvtárakat sorolja fel. A szakkönyvtári csoport beosztása a következő:

- társadalomtudományi és művészeti gyűjtőkörű könyvtárak,
- természettudományi gyűjtőkörű könyvtárak,
- műszaki könyvtárak,
- mezőgazdasági könyvtárak,
- orvosi könyvtárak.

Egy-egy gyűjtőkör szerinti csoporton belül először azok a könyvtárak szerepelnek, amelyek gyűjtőköre több tudományágra vagy ágazatra is kiterjed. Azután - a szovjet tudományos könyvtári és bibliográfiai osztályozásnak megfelelő sorrendben - a szűk gyűjtőkörű könyvtárakat veszik fel.

A Tájékoztató használatát a fenntartó szervek és intézmények, valamint a könyvtárak betürendes mutatója teszi könnyebbé. A Tájékoz-

tatót a moszkvai közművelődési könyvtárak függeléként közölt címjegyzéke zárja le.

/Futala T./

16/K/68

378.6/47/

Európai műszaki egyetemek és főiskolák szakosítási rendje. 1. Szovjetunió. Szerk. Lőcsné Mesterházi-Nagy Márta. /Közrem. Korbonits Cecília./ /Kiad. a/ Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. Bp. 1967. XV, 451 p.

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára kiadványsorozatot indított az európai népi demokratikus és fejlett tőkés országok műszaki és természettudományi felsőoktatási intézményeinek átfogó bemutatására. Az egyes országokat külön kötetekben tárgyaló kiadványsorozat lehetőséget nyújt felsőoktatási szakembereinknek, hogy a hazai műszaki és természettudományos képzést tartalmi és szervezeti szempontból összevessék más európai országok gyakorlatával, s az egybevetés tanulságait az oktatási reformok készítésekor figyelembe vegyék. A bővülő és mélyülő nemzetközi kapcsolatok fiataljaink előtt egyre tágabbra nyitják a külföldi egyetemek kapuit. Az ösztöndíjas helyek odaítélésében segítenek a sorozatnak a karok és szakok felosztására, tananyagára, a tanév és a képzés időtartamára stb.-re vonatkozó adatai. A magyar nyelvű tájékoztató ahhoz is útmutatást nyújt, melyik ország melyik egyeteme biztosít olyan - nálunk nem szerezhető - szakképzettséget, amelyre népgazdaságunknak szüksége van. A sorozat lehetővé teszi, hogy egyetemi oktatóink és hallgatóink megismerkedjenek más országok oktatási rendszerével, sokszor rokon problémákkal és azok megoldásával.

A megjelent első kötet a Szovjetunió egyetemeiről és műszaki egyetemeiről nyújt részletes felvilágosítást.

A Szovjetunió felsőoktatási rendszerének rövid történeti áttekintése után a jelenlegi intézmények szervezeti felépítését, a felvétel módját és a tanulmányi rendet ismerteti. Foglalkozik a tudományos fokozatok megszerzésének kérdéseivel is.

A fejezetbeosztás az egyetemek profil szerinti tagozódását követi:

1. egyetemek;
2. műszaki egyetemek;
3. energetikai, elektrotechnikai, rádiótechnikai és műszaki-fizikai műszaki egyetemek;
4. gépgyártó, műszergyártó, nyomdaipari és repülőmérnöki műszaki egyetemek;
5. geológiai, bányászati, kőolajipari és kohászati műszaki egyetemek;

6. kémiai technológiai műszaki egyetemek;
7. élelmiszeripari műszaki egyetemek;
8. textilipari és könnyűipari műszaki egyetemek;
9. építészmérnöki, geodéziai és utépitő műszaki egyetemek;
10. hidrometeorológiai műszaki egyetemek;
11. közlekedési és távközlési műszaki egyetemek;
12. mezőgazdasági gépesítési és villamosítási műszaki egyetemek;
13. folyamszabályozási, talajjavítási és földtagosítási műszaki egyetemek;
14. mérnök-közgazdász műszaki egyetemek.

Az egyes fejezetek az intézményeket székhelyük szerinti betűrendben tárgyalják, közlik az intézmény nevét /magyarul és oroszul/, címét, főhatóságát, a nappali tagozaton a karokat és ezeken belül a szakokat, az esti és levelező tagozatokon a szakokat.

Szemléltető séma ábrázolja az oktatási rendszer felépítését, nyomon követve, hogy a bölcsődétől hányféle uton lehet eljutni 23 éves korban a felsőfoku intézmény befejezéséhez.

A függelék táblázatosan tíz szak tantervét tartalmazza: a tantárgyak felsorolását évfolyamonkénti és félévi elosztásban, az előírt óraszámot /előadás, laboratóriumi gyakorlat, gyakorlat, szeminárium részletezésben/, valamint a vizsgák, aláírások és dolgozatok félévi számát.

A kötetet a felsőoktatási intézmények székhelye, tehát a városok betűrendjében földrajzi mutató, ezenkívül karok szerinti mutató egészíti ki.

A kiadványsorozat 1.kötete sokszorosított formában, szép kivitelezésben, 500 példányban jelent meg. Ez utóbbi tény azért kívánjuk hangsúlyozni, mert kérdéses, vajon elegendő-e ahhoz, hogy minden érdeklődőhöz eljusson.

/Szántó P./

Folyóiratcikkek

106/68

001.814.2:659.24:681.327.64

Mágnesszalagok beszerzése információkeresés céljaira. /Search tapes available./ = Information Retrieval and Library Automation, 3.k. 7.sz. 1967.dec. p.3-5.

A műszaki tájékoztatási szakemberek, valamint mindenki előtt, aki műszaki irodalomkutatással foglalkozik, jól ismert forrás az amerikai referálólapp, az Engineering Index. A lap szerkesztője és ki-

adója, az Engineering Index Inc. új szolgáltatás bevezetésének hírét tette közzé. A műanyagok, az elektrotechnika és az elektronika szakterületei részére mágnesszalagos információellátást rendszeresít, amelynek keretében az előfizetőknek havonta megküldi a legfrissebb szakirodalom feltárását tartalmazó mágnesszalagokat. A szalagokat az előfizetők saját computereikkel hasznosíthatják: gépi információkeresést és szelektív információterjesztést végezhetnek azokból. A szolgáltatásra egyelőre korlátozott számú megrendelést fogadnak el iparvállalatok és tudományos intézmények tájékoztatási szervei részéről.

A mágnesszalagok a feldolgozott szakirodalmi anyagról a következő információk adatait tartalmazzák: a dokumentum címét, vagy ha az nem kielégítő, helyette a téma világos megnevezését, a bibliográfiai adatokat, továbbá a mély feltárást biztosító indexfogalmakat, amelyek között szerepelnek a dokumentumnak az Engineering Index számára adott tárgyszavai is. A szalagokon a műanyagok szakterülete részére havonta több mint ötszáz, az elektrotechnika és elektronika részére pedig mintegy ezer folyóiratcikkéről nyújtanak információt. A feldolgozásra kerülő anyagot a szakterületnek világszerte közreadott folyóiratirodalmából válogatják.

A mágnesszalag-szolgáltatás kiegészítéseképpen, azzal párhuzamosan, referálólapokat adnak ki, amelyek a szalagokon szereplő cikkek referátumait közlik. A lapok: Monthly Electrical, Electronics Bulletin, Monthly Plastics Bulletin.

A mágnesszalag-szolgáltatásnak három változatát alakították ki, hogy megkönnyítsék a különböző computer-lehetőséggel bíró előfizetők bekapcsolódását.

Első változat: azok számára, akik a mágnesszalagokat saját gépi programjaikkal akarják használni. Ennek keretében az előfizetők a következőket kapják:

a megrendelésben feltüntetett szakterület mágnesszalagjait, ismertető leírással;

a mágnesszalagokon lévő szakirodalmi anyag referátumait tartalmazó közlönyt;

a mély feltárás alapját képező tezaurusz füzetét /a tezaurusz a mágnesszalagokon is rajta van/;

a szolgáltatás leírását a kezelő szakszemélyzet részére.

Második változat: azok részére, akik a szalagokat ugyanolyan berendezésen és ugyanazokkal a programokkal akarják használni, mint amilyenekkel az előállító cég dolgozik. Ezek a megrendelők az első változatban említettekén kívül megkapják az Engineering Index Inc.-nél üzemelő computeres tájékoztatási rendszer eljárásainak leírását és programjait is.

Harmadik változat: olyan megrendelők részére, akik az Engineering Index Inc. computerével kompatibilis berendezésen dolgoznak, s a

saját maguk által feltárt szakirodalmi anyag gépi feldolgozását ugyanazzal az eljárással, ugyanazokkal a programokkal akarják végeztetni, mint az előfizetett szolgáltatás teszi. Ezeket az előfizetőket az előbbi változatok keretében adottakon felül e cég ellátja mindazokkal a rendszertechnikai előírásokkal és programokkal, amelyek a saját maguk által létesítendő mágnesszalag-gyűjtemény előállításához, fenntartásához és felhasználásához szükségesek.

A szolgáltatás hasznosságának fokozása érdekében a cég a megrendelők szakemberei számára szemináriumot óhajtott tartani. Ezek az alábbi témákkal foglalkoznának:

a mágnesszalagok adattárolásának ismertetése;

a szolgáltatás rendszerének, programjainak ismertetése, megvitatása;

vita a tezaurusz, valamint a rendszerben betöltött szerepe felett;

az információkeresés logikájának megvitatása.

A mágnesszalagok előfizetési díjai:

	Műanyagok	Elektrotechnika/elektronika
Első változat	1400 g	1600 g
Második változat	1600 g	1800 g
Harmadik változat	1800 g	2000 g

/Cross G./

107/68

001.814.4

Szerszók, szerkesztők, kiadók és dokumentalisták feladatai az információk terjesztésének meggyorsításában. /Responsibilities of authors, editors, publishers and documentalists in quick transfer of information./ - BALARAMA, H. - Annals of Library Science and Documentation, 14.k. 4.sz. 1967.dec. p.187-194.

Az információk forrásától az információ felhasználójáig láncszerű folyamat húzódik, s ebben a láncolatban a cimen szereplő négy tényezőnek döntő szerepe van az információk terjesztésének, átvitelének meggyorsítása szempontjából. Az a tény, hogy 50 000 tudományos és műszaki folyóiratból 1000 folyóirat a felhasználható szakirodalomnak mintegy 80 %-át tartalmazza, azt bizonyítja, hogy a szakirodalom ugrásszerű gyarapodása nem jelent komoly problémát, ha az irodalom szelektációját sikerül kielégítően megoldani, és ha a szelektált szakirodalmat sikerül a lehető legrövidebb időn belül a kutató elé tárni.

Ebben a folyamatban nagy felelősség terheli a szerzőket. Arra kell törekedniük, hogy olyan címet adjanak munkájuknak, amely egyértelműen utal a mű lényegére. Rövid és tömör címekre van szükség. A keyword indexek összeállításának szempontjából döntő fontosságú, hogy minden lényeges szó szerepeljen a címben, lényegtelenek pedig ne legyenek benne. Ellenkező esetben fennáll a félreértés veszélye.

Minden cikkről rövid kivonatot kell készíteni, s ebben tájékoztatni kell az olvasót minden lényeges vonatkozásról. A kivonatnak két követelményt kell kielégítenie:

1. a felhasználó a kivonat elolvasása után egyértelműen tudjon dönteni arról, hogy el kell-e olvasnia a cikket vagy sem;
2. az eredeti cikk hiánya esetén a kivonat pótolni tudja a cikket. Rövid és tényyszerű összefoglalást kell adnia a cikk tartalmáról és következtetéseiről, érthetőnek kell lennie és - egy gyakorlati tanács - nem szabad túllépnie a 200 szavas terjelmet.

Nagyon fontos a cikk előadásmódja is. A cikket bevezetőre, fejezetekre, összefoglaló részre, következtetésekre, bibliográfiai utalásokra és függelékre kell tagolni, logikus sorrendben. Elengedhetetlen, hogy a szerzők betartsanak bizonyos nemzetközi szabványokat. Így pl. a bibliográfiai hivatkozásokat, azok összeállítását, jegyzékbe foglalását, az idézett folyóiratok rövidítését szabványosan kell közölni, a kivonatokat pedig a Guide for the preparation of synopses /Utmutató kivonatok készítéséhez/ című UNESCO kiadványnak megfelelően kell készíteni.

A szerkesztők, kiadók felelőssége semmivel sem kisebb a szerzőkénél. A szerkesztők kötelessége annak ellenőrzése, hogy a szerzők betartják-e a címre, kivonatra, bibliográfiai hivatkozásokra stb. vonatkozó előírásokat. Az alapszövegnek teljes mértékben tartalmaznia kell az alkalmazott módszereket és az elért jelentősebb eredményeket. A szerkesztőknek erre éppúgy ügyelniük kell, mint a kifejtés tömörségére, világosságára. A tartalomjegyzék célszerű kialakításában is közre kell működniük.

Az információterjesztés hatékonyságának fokozásában - vagy másképp szólva - a szerző és a felhasználó közötti információk kapcsolatban a felelősség nagy részét a dokumentalista viseli. A dokumentalistának alaposan ismernie kell a szakterületet, csakúgy, mint a kutatók igényeit. Feladata, hogy a kutatók számára szükséges publikált információt a lehető legrövidebb időn belül a megfelelő kutató rendelkezésére bocsássa. Ennek egyik eszköze a tartalomjegyzékek gyors sokszorosítása és szétküldése. Ha sokszorosításra nincs mód, írógéppel vagy más módon több példányt kell készíteni a tartalomjegyzékekről, de adott esetben magukat a beérkezett folyóirat számokat is el lehet küldeni a kutatóknak. Utóbbi esetben gondosan ügyelni kell a folyóirat számok körözésére és visszaérkeztetésére. Az ilyen típusú szolgáltatások lényege a gyorsaság, tehát e tevékenységet semmiféle osztályozás vagy kivonatkészítés sem késleltetheti.

Ha az információterjesztés láncolatának résztvevői mindnyájan eleget tesznek a fenti követelményeknek, jelentősen fokozódní fog az információk elterjedésének gyorsasága és hatékonysága. Es pedig sok felesleges párhuzamosságnak veszi elejét és az általános fejlődéshez is kedvezően járul hozzá.

/Ungvári Gy./

108/68

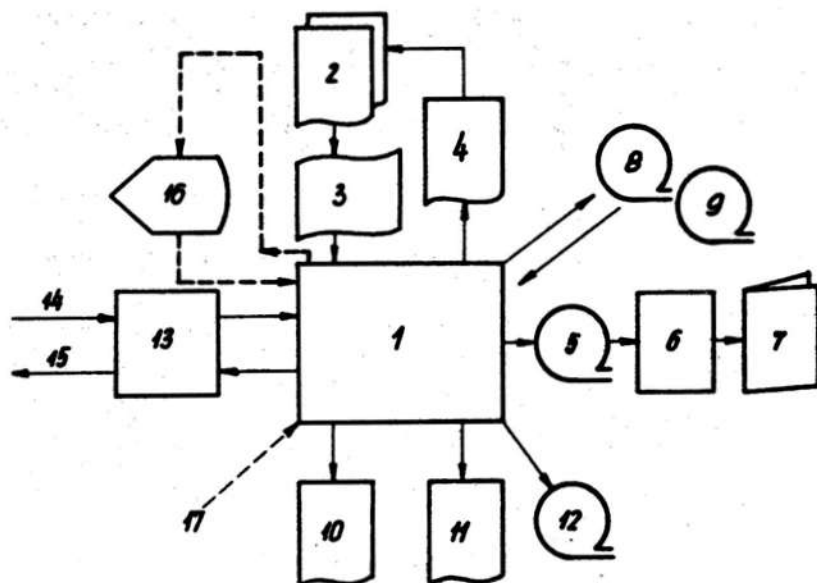
002.53:002.66:681.3

A kutatók tájékozottságának biztosítása. /Keeping the scientist informed./ - BLKE, M. - Data Systems, 1968.ápr. p.38-40.

A londoni Institution of Electrical Engineers /Villamosmérnökök Intézete/ a fizika, elektro- és irányítástechnika szakterületeit átfogó tájékoztató szolgálatot tart fenn. A szolgálat neve INSPEC /Information Service in Physics, Electrotechnology and Control = Fizikai, Elektro- és Irányítástechnikai Tájékoztató Szolgálat/. A szolgálat három szakirodalmi összeállítást: Current Papers in Physics, Current Papers in Electrotechnology, Current Papers on Control, valamint három referálólapot: Physics Abstracts, Electrical and Electronics Abstracts, Control Abstracts, ad ki.

Az INSPEC-nél gépesítési kísérleteket kezdtek. Komplex információrendszer akarnak létesíteni, amelyben fokozatosan építenék ki a különféle gépesített szolgáltatásokat. Az első lépés az említett hat tájékoztató közlőny összeállításának és szedésének automatizálása. Ehhez ICT 1901-es elektronikus adatfeldolgozó berendezést és Lumitype 713 automatikus fényszedőgépet használnak. A computeres inputot úgy képezték ki, hogy azzal a teljes komplex rendszer üzemeltethető, az összes szolgáltatás ellátható legyen. Ezért a következőket tartalmazza: bibliográfiai adatok, referátum, index-szavak, szakjelzetek, a gépi feldolgozáshoz szükséges vezérlőjelek. A computer az inputból automatikusan állítja össze a tájékoztató közlőnyök oldalainak szövegét és azt mágnesszalagra rögzíti, amelyről a fényesedő-automata filmre viszi az oldalak szövegtükrét. A kísérletek két szempontból méltók figyelemre: egyrészt, mert kis computerrel végzik a terjedelmes szöveges anyag feldolgozását, másrészt, mert tájékoztató közlőnyök gépi előállítását választották a gépesítés legelső területeként, ami más komplex rendszerekben az utolsó sorban megoldandó feladatok közé szokott tartozni.

Később fokozatosan haladva óhajtják megvalósítani a többi szolgáltatást. Rövidesen megindítják a szelektív információterjesztő szolgálat kísérleti üzemét, amelyet követni fog a retrospektív bibliográfiák készítése. Utolsó feladatuk az információkereső rendszer létesítése. Ezt viszont arra a fokra akarják fejleszteni, hogy képernyős kérdező-állomás útján az intézet könyvtára, illetve a tájékoztatást kérő közvetlenül is kapcsolatba léphessen a computerrel. A munkák fokozódásával a jelenlegi kis computer helyett jelentősen nagyobb gépre akarnak áttérni.



1. ábra

Az INSPEC rendszer diagramja

Jelmagyarázat:

- 1 elektronikus adatfeldolgozó berendezés
- 2 feldolgozandó dokumentumok
- 3 kártyalyukasztás
- 4 hibajavítás
- 5 a termékek mágnesszalagokon összeállított szövege
- 6 automatikus fényszedőgép
- 7 nyomtatott kiadványok
- 8 } információcsere más intézményekkel mágnesszalagok útján
- 9 }
- 10 szelektív információterjesztés
- 11 irodalomkutató
- 12 mágnesszalagos információ-szolgáltatás
- 13 az Intézet könyvtára
- 14 kérdésfeltevés } a gépi tájékoztatás keretében
- 15 válaszadás }
- 16 katódsugárcsöves adatkivetítő készülék
- 17 a felhasználók közvetlen információ-szerzése a computertől

/Cross G./

109/68

002.55:025.35:621.398:681.3

Könyvtári katalógusok távhasználatának terve. /User manipulation possible in project for remote access to bibliographic files./
= Scientific Information Notes, 10.k. 2.sz. 1968.ápr.-máj. p.2.

A University of Texas /Texasi Egyetem/ könyvtárában a tájékoztatói szolgálat automatizálását célzó terv munkálatai folynak. A terv keretében a könyvtárban központi tájékoztatói szolgálatot fognak kialakítani. A szolgálat munkájának eredményesebbé tételére külön mikrofilmgyűjteményt létesítenek, leolvasókészülékekkel. Ellátják továbbá a szolgálatot távgépiro /teletype/ készülékekkel is. Ezek segítségével távközlési uton közvetlen kapcsolatba lehet lépni az egyetem elektronikus adatfeldolgozó berendezésével, és annak memóriáiban tárolt könyvtári katalógusokból be lehet szerezni a kívánt bibliográfiai adatokat.

A terv kettős rendeltetésű. Egyrészt a könyvtár műszaki folyóiratainak cikkállományát akarják a kutatók részére közvetlenül és gyorsan hozzáférhetővé tenni, másrészt ki akarják vizsgálni, mennyire válnék be, ha hasonló módon elérhetővé tennék a tudományos és műszaki kutatómunkák során szintén szükséges és egyéb dokumentumfajtákat, mint pl. kutatási jelentések, szabadalmak stb.

Egészen rendkívüli ujtásként hat az a próbálkozás, hogy az egyes kutatók részére a computer memóriáiban a könyvtári katalógusokhoz hasonló, speciális nyilvántartásokat létesítenek, amelyek az illetők érdeklődési körébe vágó szakirodalom bibliográfiai adatait tartalmazzák. Ezeket a privát célokat szolgáló bibliográfiai gyűjteményeket a kutatók munkahelyeikről megfelelő input-output készülék segítségével közvetlenül érhetik el, illetve meríthetnek azokból információt. A privát gyűjteményeket természetesen folyamatosan gyarapítják a könyvtár újonnan beszerzett irodalmából, s az újabb adatokat a computer a gyűjtemény rendjének megfelelő helyre sorolja be. A tervben fél éves próbatüzemlést irányoztak elő, amelynek során ki akarják vizsgálni, hogy a gyűjteményeket a kutatók milyen célból, milyen módon, milyen gyakran használják. Ezeknek felderítése érdekében a felhasználókkal tájékoztató megbeszéléseket fognak folytatni.

A tervet a National Science Foundation /Nemzeti Tudományos Alapítvány/ 39 400 dollárral támogatja. A terv felelőse Alfred G. DALE tudományos főmunkatárs.

/Orosz G./

110/68

002.55:681.3.06 /085/

A computer-programok lengyel központi katalógusa. /Centralna kartoteka programów dla maszyn matematycznych./ - SIKORSKI, D. = Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji, 13.k. 1.sz. 1968. p.29-31.

Lengyelországban is egyre közvetlenebbül lehet érezni a technikai fejlődés és a computer alkalmazása közötti kölcsönhatást. A

programok ismételt kidolgozásának elkerülése céljából szükségessé vált a sokasodó computer-programok központi nyilvántartásának megszervezése. Erre 1964-ben, az elektronikai számítástechnikai kormánybiztos rendeletére került sor.

A számítási központok programjaikat - a titkos, a bizalmas és az oktatási programok kivételével - A/5 formátumú nyilvántartólapon jelentik be. A nyilvántartólap fontosabb adatai: a program címe, fajtaja /mellék-program, önálló program/, a szerző, a befejezés és a bejelentés időpontja, a programot lefuttató intézmény, a program intézményi archivum-jelzete, a program alkalmazási területe, tárgya.

A programok osztályozására külön rendszert dolgoztak ki, mivel az ETO használata nem látszott kielégítőnek. E rendszernek az alábbi négy osztálya van:

- 0 osztály: Standard-programok /matematikai, különböző területeken alkalmazható programok, szervezési programok, a computerek használatához szolgáló programok, mellék-programok, eljárások/.
- 1 osztály: Tudományos kutatások /a tudományos kutatásoknál alkalmazott nem standard-programok/.
- 2 osztály: Népgazdaság /a gazdasági élet konkrét, gyakorlati kérdései számára kidolgozott nem standard-programok/.
- 3 osztály: Egyéb /minden más, a fenti osztályokba nem sorolható programok/.

A négy osztályon belül egyre növekvő számú alosztályt alakítanak ki az újabb szükségleteknek megfelelően.

A bejelentett programokat az Informator o programach maszyn matematycznych c. tájékoztatóban regisztrálják. Az 1967 végéig a központi katalógusba bejelentett összesen 2100 programból az Informator eddig 1414-et közölt. Az Informator tanúsága szerint kezdetben a standard-programok, tizegynéhány hónap múlva a tudományos programok, majd a legutóbbi hónapban a tudományos és - főként - a népgazdasági programok mennyisége mutatott növekvő tendenciát.

/Putala T./

111/68

002.6:061.6.049/437/

Információs kutatások Csehszlovákiában. /Výzkum v oblasti vědeckých, technických a ekonomických informací./ - BALEK, F. - Metodika a technika informací, 9.k. 3.sz. 1967. p.3-7.

Az ÚVTEI /Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací = Tudományos, Műszaki és Gazdasági Tájékoztatási Központ/ keretében - régi szükséglet kielégítéséként - megalakult az Úsek výzkumu a racionalizace VTEI /Központ Kutatási és Racionalizálási Tago-

zata/. A Tagozat szervezeti egységei:

1. Odbor teoretického výzkumu /Elméleti Kutatások Főosztálya/, amelynek alapvető feladata a tudományos tájékoztatás elméletének fejlesztése és a tájékoztatási rendszer - a tudomány és a technika fejlődésével változó - funkciójának kifejtése. További feladatai:

kutatások az új információs források és azok integrált feltárása terén;

optimális információ-szolgáltatási módszerek, formák és eszközök kutatása;

a fentiek eredményeként, információs rendszerek szervezeti modelljeinek kialakítása;

feldolgozási, osztályozási és indexelési módszerek kutatása a dokumentumok statisztikai, szemantikai és logikai analízise alapján.

2. Odbor experimentálního výzkumu /Kísérleti Kutatások Főosztálya/ a következő feladatkörrel:

a számítástechnika és a távközlési technika felhasználásával tájékoztatási technológiák és módszerek kikísérletezése;

reprográfiai eszközök alkalmazása tájékoztatási szükségletekre;

elektronikai laboratórium létesítése a hazai és a külföldi információs technika felhasználására, saját prototípusok és kiegészítő berendezések előállítására.

3. Odbor metodický /Módszertani Főosztály/, amelynek feladata a tájékoztatási rendszer szabványosítási és terminológiai kérdéseinek gondozása, az ETO fejlesztése, az információs dolgozók és az információt felhasználók képzése, szakfolyóirat és egyéb módszertani anyagok kiadása, valamint a tájékoztatásügy dokumentációja.

4. Oddělení koordinace výzkumu /Kutatáskoordináló Osztály/, amely mindenekelőtt kutatási terv kialakításával és a kutatómunka koordinálásával fog foglalkozni.

A Tagozat csupán a belső és külső szakemberek együttműködésével tudja feladatait ellátni. Célja a gépesített és automatizált integrált tájékoztatási rendszer kiépítésével kapcsolatos kutatási feladatok megoldása. A munkálatok két irányban indultak meg. Az egyik irány a számítógépek gyakorlati bevezetését, valamint - a jelenlegi szervezeti feltételek és tájékoztatási metodika adaptálásával - az átvitel utjai problematikájának megoldását célozza /ARDIS rendszer/. A kutatások másik iránya egzakt elméleti kutatási eredmények alapján az információs folyamat minőségi változásainak előfeltételeit kívánja megoldani, illetve megteremtetni. A két kutatási irány dialektikus kapcsolatban van egymással. A kritérium, hogy az elméleti kutatás optimális követelményeit a gyakorlatban teljes mértékben realizálni lehessen.

Az információkutatásokat elkerülhetetlenül fel kell venni az állami kutatási és fejlesztési tervbe, mégpedig - a javaslat szerint - A tudományos, műszaki és gazdasági tájékoztatás rendszerének kutatása című komplex feladatként. E komplex feladat további hat főfeladatra /1. A tájékoztatási rendszer modellje; 2. A tudományos tájékoztatás elmélete; 3. Osztályozási és válogatási rendszerek; 4. Információfeltárási, -visszakeresési és szétsugárzási rendszerek; 5. Az információk és a könyvtári tevékenység gépesítése és automatizálása; 6. Ismeretterjesztés, képzés és továbbképzés, szakirodalom/, valamint számos részfeladatra oszlik. A komplex feladat a Központ, az információk intézmények, a tudományos könyvtárak, a Csehszlovák Tudományos Akadémia, valamint a felsőoktatási intézmények együttműködésével realizálódhatna. Ez szükségessé teszi, hogy a Központ, illetve az ujonnan alakult Tagozat lássa el a komplex feladat kutatásánál a vezető munkahely funkcióját.

/Futala T./

112/68

002.82/520/

Információkeresés Japán tudományos és műszaki eredményeiről.
/Voproszú poiszka informacii o nauceno-tehnicseszkih doezti zsenijah Japonii./ - PRUDNIKOV, L.Sz. = Nauceno-Tehnicseszskaja Informacija, Szerija 2. 5.sz. 1968. p.35-37.

Japán tudományos és műszaki eredményeinek dokumentációs feldolgozása nyelvi akadályokba ütközik /kevés a japán nyelvet ismerők száma, hiányoznak a szakszótárak, egyes szakterületeken kiforratlan a japán terminológia stb./ A források hozzáértő használata viszont biztosítja - a japán nyelv ismerete nélkül! - a periodikák közel 40 %-nak és a szabadalmak 50 %-nak dokumentációs feldolgozását.

Három körülmény teszi ezt lehetővé:

1. A japán primér információk források sajátossága. A japán folyóiratok 11,6 %-a ugyanis angol, 2,4 %-a egyéb európai nyelven, 8,4 %-a pedig két vagy több nyelven jelenik meg. A japán nyelvű folyóiratok 17,5 %-a angolul annotált. Cikkfordításokat tartalmaz a Chemical Engineering, az Electrotechnical Journal of Japan és a Journal of the Institute of Electrical Communication Engineers of Japan c. folyóirat. Sok japán nyelvű cikkben angolul is feltüntetik az ábrák és a táblázatok címét.

2. A szekunder információk források jelentős segítséget nyújtanak. Angolul jelenik meg a Japan Science Review /három sorozata: Mechanical and Electrical Engineering, Medical Sciences, Biological Sciences/ c. folyóirat, a Londonban kiadott Derwent Japanese Patent Report c. hetenként megjelenő referálólap, tartalmazva a Japánban szabadalmaztatott találmányok annotációját, akárcsak a Hágában kibocsátott Interpras c. havilap.

3. Statisztikai adatok szerint egy találmánynak átlag három szabadalma van: egy primér és két analóg. Külföldi találmányok japán szabadalmazása, illetve japán szabadalmak külföldi - elsősorban az

USA-ban, az NSZK-ban és Angliában történt - szekunder szabadalmazása lehetőséget nyújt, hogy a dokumentációs feldolgozást ne a japán eredetiből, hanem más nyelvű publikációból végezzék. /Szántó P./

113/68

015/42/:025.3:681.327.12

Géppel olvasható cimleírás az Angol Nemzeti Bibliográfia részére. /Machine-readable catalog record for BNB./ = Library of Congress Information Bulletin, 27.k. 17.sz. 1968.ápr.25. p.229-230.

A British National Bibliography /Angol Nemzeti Bibliográfia/ szerkesztősége szerződést kötött egy londoni vállalattal, hogy részére elektronikus adatfeldolgozó berendezést szereljen fel. A berendezésnek az a rendeltetése, hogy mágnesszalagokat állítson elő, amelyek a British National Bibliography-ben közzétett cimleírásokat tartalmazzák.

A rendszert úgy tervezik, hogy kompatibilis legyen a Library of Congress /Kongresszusi Könyvtár/ által 1966 óta folytatott MARC /Machine-readable cataloging = computerrel olvasható katalogizálás/ elnevezésű munkatervvel. Ennek keretében a Library of Congress állítja elő az amerikai könyvtermés cimleírásait tartalmazó mágnesszalagokat.

A rendszer kialakítása és a programok elkészítése 6 hónapot vesz igénybe. Utána a rendszernek a gyakorlatban való kipróbálása következik.

Valamennyi megjelenő angol könyv cimleírását lyukszalagra veszik fel, s az ellenőrző művelet után computerrel előállítják azokból a heti könyvtermés mágnesszalagon létesített katalógusát. A katalógushoz két mutató is készül: az egyik a könyvek azonossági számainak sorrendjében, a másik a könyvcímek betűrendjében.

A British National Bibliography rendszeres mágnesszalagcserét létesít a Library of Congress-szel. Ennek eredményeként mindkét ország könyvtárai sokkal gyorsabban juthatnak hozzá a cimleírásokhoz, mint eddig. A mágnesszalagok gyűjteménye mindkét országban bibliográfiai adatbankot fog képezni, amelytől a könyvtárak és más érdekelt intézmények beszerezhetik a számukra szükséges bibliográfiai információkat.

Azt remélik, hogy a bibliográfiai adatellátás gépesítése előmozdítja a könyvtárak gépesítését. Az elsősorban tekintetbe jöhető területek a könyvrendelés, az állománybavétel, a katalogizálás, a kartoték- és kódkatalógusok előállítása, s a központi címjegyzékek szerkesztése. Vizsgálják azt is, hogy a cimleírásokat tartalmazó mágnesszalagok miként hasznosíthatók a könyvtárközi kölcsönzésben. A mágnesszalagokon lévő cimleírásokat ugyanis könnyen ki lehet egészíteni a lelőhelyek kódjaival. Az ilyen mágnesszalagok viszont egy vidék vagy egy hálózat központi könyvtára részére a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolításánál jelentős segítséget nyújtanak. /Orosz G./

114/68

371.315.7:658.386-052.22

Segítheti-e a programozott oktatás a vezető dolgozókat? /Pomůže programová výuka vedoucím pracovníkům?/ - SPIRIT, J. = Metodika a technika informací, 9.k. 10.sz. 1967. p.1-14.

Bár a vezető dolgozók összes információszerzésének kb. fele része szakismereteik korszerű szinten való tartását célozza, csak aránytalanul nagy áldozatok árán lehet e természetes követelménynek eleget tenni. Az áldozatok az információs feldolgozások minőségének javításával, az irántuk való bizalom megalapozásával /biztosítani kell az érdemi teljességet!/, valamint az információk elsajátításának hatékonyabbá tételével csökkenthetők. A feladat megoldására - furcsa, hogy eddig nem igen gondoltak rá - kézenfekvőnek látszik a programozott oktatás bevezetése a vezető dolgozók körében. Ennek - az olvasáson és az előadáson alapuló továbbképzéssel szemben - a következő előnyei lennének:

az oktatógépek hatékonyabban motiválják a tanulót, mint a könyvek;

a programozott oktatás a diszciplínák legtöbbjében sikeresebb /a hallottak 10, az olvasottak 20, a program alapján oktatott ismeretek 50 %-át lehet megjegyezni/ és gyorsabb a hagyományos oktatásnál;

a tanuló a saját tempójának megfelelően dolgozhat;

az oktató - felszabadulván eddigi rutinfeladatai alól - egyénileg többet foglalkozhat a tanulóval, több időt fordíthat a nehezebb problémák és kapcsolatok magyarázatára;

a tanuló azonnal megismerkedik eredményeivel, ami ösztönzőleg hat rá;

emelkedik az oktatás színvonala: a programokat a legmagasabb színvonalon dolgozzák ki;

a személytelen gépnél nem fordulhat elő, hogy a tanulók ellenérzéssel viseltessenek az előadó iránt /lebecsülik őt, kritizálják stb./;

a vezető dolgozók akkor vehetik igénybe e gépi pedagógust, amikor számukra ez a legalkalmasabb, amikor nem indiszponáltak;

a programozott tanulás a vezető dolgozók számára alaposabb és gyorsabb módon teszi lehetővé a szükséges ismeretek komplex elsajátítását;

az orientálódás érdekében nem kell átrágniok magukat a tan- és kézikönyvek, illetve az adatok tömegén;

a számukra szükséges információk összességét a legjobb szakem-

berek szolgáltatják, mégpedig tudományosan alapozott, gazdaságosan szintetizáló és lépésről-lépésre elsajátítható formában.

A programozott oktatás és nyelvoktatás megvalósításának több lehetősége van /standard-tanfolyamok programjainak szabad megvásárlása, szerződés-kötés speciális programok kidolgozására, egyéni tantervek kialakítása, a programok kölcsönzése, meghatározott csoportok továbbképzési programjainak kifejlesztése stb./.

Csehszlovákiában a vezető dolgozók programozott oktatásának megindításához az lenne a legcélszerűbb, ha országosan 500 - 1000 - lehetőleg elágazásos típusú - oktatógépet szeresnének be, ezeket megfelelően elhelyeznék /pl. területenként az állami tudományos könyvtárakban, a technika házaiban, de lehetne termelési ágazatok szerint is/, valamint a szükséges mennyiségben előállítanák a legfontosabb standard és speciális programokat. Több programot fordítás útján lehetne a vezetők rendelkezésére bocsátani. A legszükségesebb programok: matematika, matematikai statisztika, pszichológia, szociológia, marketing, számítógépek programozása, ergonomia, pszichológia, finanszírozás, hitelek és elvonások az új mechanizmusban, a vezető dolgozókra vonatkozó jogszabályok és büntető rendelkezések.

Csehszlovákiában máris sokan érdeklődnek a programozott oktatás iránt. 1966-ban pl. egy ezzel foglalkozó angol előadás és filmvetítés alkalmából négyszázan jelentették ki, hogy készek átvenni és alkalmazni a bemutatott módszert.

/Futala T./

115/68

65.012.4:659.23

A vezetők döntéselőkészítését szolgáló gazdasági információk értékelési problémáiról. /Zum Problem der Bewertung ökonomischer Informationen bei der Vorbereitung von Leitungsentscheidungen./ - DAUMI-CHEN, K. = Wirtschaftswissenschaft, 16.k. 1.sz. 1968. p.77-86.

A vezetési tevékenységhez szükséges gazdasági információk biztosítására ésszerű, optimális tájékoztatási rendszer szükséges. Az optimálisan kialakított vállalati, intézeti tájékoztatási rendszer és a kérdéses vállalat, intézet szervezeti felépítése között direkt, közvetlen kölcsönhatás áll fenn. Az optimális tájékoztatási rendszer kialakításakor az első, fő probléma az optimális szervezeti felépítés vizsgálata.

A szervezeti struktúra azonban nem az egyetlen tényező: a vezetési tevékenységhez szükséges információk folyamatokat úgy kell megszervezni, hogy azok a vezetési feladatok speciális információk szükségleteinek megfelelőjenek, ugyanakkor az információfeldolgozás /beszerzés, tárolás, visszakeresés stb./ költségei a lehetséges minimumon maradjanak. A vezetési döntéselőkészítés információk folyamatának ésszerűsítésére gyakran egyedüli eszközként az elektronikus adatfeldolgozó berendezéseket tekintik. Azonban az eszközök megvásárlása előtt el kell végezni az információfeldolgozás optimális

/azaz a vállalati optimális szervezettel összhangban lévő/ kialakítását, s ez szabja meg a vezetési tevékenységben alkalmazható modern technikai - mechanikus vagy elektronikus - eszközöket.

Az információt gyakran áruként határozzák meg. Ezt különösen a műszaki-gazdasági információkra értik, mert itt a tájékoztatásnak pénzben is kifejezhető értéke van /pl. a licenc-kereskedelem esetében/. Mégis az információk többségére az áru előállítás, forgalmi jellemzői nem érvényesek. Az információkat nem elsősorban csere céljából állítják elő. Az információk segítségével bizonyos feladatokat, döntéseket lehet megoldani. Ezért tulajdonképpen nem az információ értékéről, hanem hasznáról helyes beszélni.

Egy gazdasági információ hasznossága abban rejlik, hogy egy szóbanforgó piaci, gazdasági, műszaki problémánál a bizonytalanságot /pl. termelékenység-növekedés, -csökkenés, önköltség, tiszta bevétel stb./ képes megszüntetni. A gazdasági információknak a vezetési tevékenység keretében az a céljuk, hogy egy felmerülő feladat megoldását elősegítsék, megalapozzák a döntést és hozzájáruljanak a realizáláshoz.

Az információ hasznának vizsgálatánál a kiinduló hipotézis tehát a következő: milyen minőségben érinti az információ a szükséges döntést? A vezetők helyes döntéseinek kritériumai a következők: a döntés legyen szakzerű, ésszerű és történjék időben.

Minél szakszerűbb és ésszerűbb egy vezetői döntés, hatása annál pozitívabb a gazdasági eredményre. Ennek analógiájára: minél nagyobb az információ használhatósága a döntéselőkészítéskor, annál nagyobb a hatása /haszna/ a gazdasági eredményekre.

A vizsgálódás további problémája a "megfelelő" információ kérdése. Ehhez az információ tartalmának kérdéséről kell megvizsgálni. Az információ tartalma sohasem általános: pl. egy gyártmány műszaki paramétereinek világpiaci összehasonlítása egy exportvállalat számára igen fontos, de egy olyan vállalatnak, amelynek a gyártmány nem terméke, ugyanez az információ közömbös. Az információ-tartalmat a következő szempontok szerint lehet vizsgálni:

- az információ részletessége;
- az információ komplexitása;
- az információ időszertisége;
- az információ megbízhatósága.

Az információ részletessége mindig a megoldandó konkrét feladat függvénye.

A komplexitás követelménye szerint az egyes információkat sohasem szabad elkülönítve szemlélni. A nem megfelelő teljesség következménye a visszakerdezés, a tisztázatlan problémák és az ellentmondó következtetések. Persze, hasonló hibák akkor is felmerülnek, ha az információknál a megfelelő részletességi fok hiányzik.

Az időszűrés kritériuma megköveteli, hogy az információ a vezetőhöz abban az időpontban érkezzék, amikor a döntés azt megköveteli. A megkésett tájékoztatás információ-tartalma csökken, a tulkorai információ viszont felesleges figyelemelvonást okoz és többletköltséget jelent /pl. olyan információk tárolása, amelyek sohasem kerülnek felhasználásra/. E tekintetben különösen fontos a tájékoztatási folyamat optimális koordinációja, az adatfeldolgozás ésszerű eszközeinek és az információáramlás, visszakeresés helyes utjainak megválasztása.

Az információ-tartalom utolsó kritériuma a megbízhatóság. Ez elsősorban az információ források áttekintését jelenti a szükséges információ érdekében, a forrásokból lehetőleg kiszűrve, illetve csökkentve az információ gyűjtése és továbbítása során fellépő zavaró körülményeket.

Az információ vizsgálatánál végül figyelembe kell venni az információs tevékenység során felmerülő költségeket is: ezek egyrészt személyi /tájékoztató szakember munkabére stb./, másrészt dologi költségek /technikai berendezések, az információátvitel - telefon, telex stb. - költségei/.

/Szepesváry T./

